

Aankondigingen en mededelingen

Het Multatuli-genootschap

Op 4 maart j.l. hield het Multatuli-genootschap wederom haar jaarlijkse openbare ledenvergadering, ditmaal in hotel Krasnapolsky te Amsterdam. In het gedeelte voor de pauze deed de voorzitter, Garnt Stuiveling, een aantal mededelingen. Zo kondigde hij het recente verschijnen van een Multatuli-periodiek, simpelweg *Over Multatuli* gehe-ten aan - waarover straks meer -, maakte melding van de zojuist ge-opende tentoonstelling in het Multatuli-museum (Korsjespoortsteeg 20, Amsterdam) "Portretten van Tijdgenoten", en kondigde aan dat de suc-cesrijke voordracht van Fred van Dam "Ik groet u allen zeer" in september op 4 avonden herhaald zal worden. Wat de uitgave van de Brieven en Documenten betreft: deel XII zal in het komende najaar verschijnen en vervolgens mikt men op één deel per twee jaar. Inmid-dels is het Genootschap er in geslaagd het schilderij dat de schrijver zou voorstellen (Zie mijn vorige verslag in Iste jrg. p. 55) voor het museum aan te kopen, alwaar het, als altijd des dinsdags, op de tentoonstelling te bezichtigen is. Het stelt een voornaam heerschap voor tegen een tropische achtergrond, en doet misschien nog wel het meest denken aan het bekende afgekeurde Multatuli-portret (Bij Du Perron nr. 3) wat Paul van 't Veer de opmerking ontlokte: "Together they rise, together they fall".

Na de pauze sprak G.W. Huygens over Multatuli en Voltaire. Spre-ker begon met een overzicht van Voltaires leven en werk en volgde daarna Multatuli's bewondering voor Voltaire - afkeer van gewetens-drang, voorkeur voor het zich begrijpelijk uiten, hekeling van de vernederende positie van de vrouw - door zijn oeuvre via *Max Have-laar*, *Minnebrieven* en *Ideën*. Gaandeweg neemt dan die bewondering af; Multatuli verwijt hem dan plagiaat en oppervlakkig denken.

M.i.v. deze lezing zullen de jaarlijkse publicaties vanwege het Multatuli-genootschap steeds in het hierboven genoemde Multatuli-tijdschrift verschijnen. Betalen niet-leden voor dat tijdschrift f 15.- per jaargang bestaande uit twee nummers (te voldoen door storting op postgiro nr. 369327 t.n.v. Uitgeverij "Huis aan de Drie Grachten", O.Z. Voorburgwal 249, Amsterdam), leden van het Mul-tatuli-genootschap genieten een aanzienlijke korting, aangezien zij voor het lidmaatschap inclusief tijdschrift slechts f 20.- betalen.

Van de bijdragen aan dat eerste nummer noem ik vooral het nogal detaillistische stuk van W.F. Hermans over de (foto-)portretten van Dekker, weer een stukje Multatuli-biografie van P. van 't Veer, ditmaal zijn verloftijd (1853 - 1854) in Holland betreffend en de opvallende studie van W. van der Paardt over de (on-)mogelijke fun-dering van het literaire waardeoordeel over *Max Havelaar*; het

vormt als het ware een late reactie op Sötemanns proefschrift. Gezien de lijst van te verwachten bijdragen gaat dit tijdschrift een bloeiende toekomst tegemoet.

Tenslotte: n.a.v. de aankoop van twaalf gravures uit 1850, het door Dekker op zijn terugreis bezochte St. Helena voorstellend, ligt het in de bedoeling het volgende jaar de jaarlijkse tentoonstelling aan de eerste periode van Dekkers verblijf in Indië (1839 - 1853) te wijden. Het bestuur zoekt naarstig naar tot dat doel bruikbare 19e eeuwse gekleurde gravures.

B. Luger

P.R.D. Stokvis, De Nederlandse trek naar Amerika 1846 - 1847. Universitaire Pers Leiden 1977 (prijs: f45,--).

In deze studie over de vlucht die de landverhuizing in 1846 - 47 nam, ligt het accent op de Nederlandse achtergrond. Een theoretisch gerechtvaardigde thematische aanpak staat borg voor een evenwichtige behandeling van het onderwerp. Uit statistieken, brieven, dagboeken, gedenkschriften, en commentaren krijgt men een levendig beeld van de landverhuizing en de toenmalige Nederlandse verhoudingen.

Meer dan 7000 Nederlanders - hoofdzakelijk gezinnen met oudere kinderen - vertrokken in 1846 - 47 naar Amerika. Het waren vooral tot de kleine burgerij te rekenen boeren en ambachtsbazen, en tot de arbeidende klasse behorende handwerkslieden en landarbeiders, die in Amerika beroepscontinuïteit en meer sociale zekerheid hoopten te vinden. Opvallend was het één derde aandeel van de afgescheidenen die zich sinds 1834 van de dominante Nederlandse Hervormde Kerk hadden losgemaakt. Dit moet verklaard worden uit hun bijbels gerechtvaardigde verlangen te ontkomen aan een minderheidspositie die gepaard ging met economische, sociale en politieke discriminatie.

Zoals de demografische, economische, sociale en kerkelijke oorzaken en motieven de locomotief vormden in het emigratieproces, zo vormden de conditionele factoren de rails, waarlangs het proces zich voltrok. Aan deze tot nog toe verwaarloosde factoren zoals meningsvorming, overheidsbemoeiing, organisatie en vervoer is ruime aandacht geschonken.

Een negatieve publieke opinie werd meer dan goedge maakt door positieve informatie in de zogenaamde spekbrieven die de landverhuizers aan vrienden en verwanten in Nederland schreven. Organisatie in verenigingen geleid door dissidente afgescheiden voorgangers en Amerikaanse steun vergemakkelijkten de stap. De Nederlandse overheid greep nauwelijks in. Enige actieve belangstelling toonde een staat als Michigan. Het landverhuizersvervoer berustte op het handelsverkeer, dat in 1847 de deelname van Nederlandse schepen tijdelijk begunstigde.

Terwijl de genoemde oorzaken en motieven de eigenlijke gangmakers waren, kan het verband tussen voorwaarden en emigratie beschreven worden in termen van positieve terugkoppeling.

P.R.D. Stokvis

Uitgelezen boeken

Onder de titel 'Uitgelezen boeken' verscheen bij uitgeverij De Buitenkant, Schippersstraat 11 - 13, Amsterdam, een 14 pagina's tellende brochure met ondertitel 'Katern voor Boekverkopers boekenkopers, proefnummer 1, december 1977'. Naast een herinnering aan de koopman Jan Pekelharing bevat het katern een bijdrage over 'Het wettelijk ontstaan van de Nederlandse (prent) briefkaart'. Van 'Uitgelezen boeken' zullen 3 proefnummers verschijnen op onregelmatige tijdstippen. Hierna worden het formaat en de abonnementsprijzen vastgesteld.

A.R.

Emile Seipgens, *De kapelaan van Bardelo*. St. Odiliënberg, Uitgeverij Corrie Zelen 1977, f 17,90.

Een deel van het werk van de Limburgse verteller Emile Seipgens (1837-1896) was niet welgevallig aan de kerkelijke autoriteiten. Dat deel namelijk dat (toekomstige) priesters als protagonisten heeft. In de novelle *Jean* en de onvoltooide roman *Daniël* gaat het om moeilijkheden in verband met het celibaat. En Seipgens doet hier m.i. niet onder voor Willem Paap en Jos van Veen die in resp. *De kapelaan van Liestermonde* en *Celibataires* dezelfde thematiek behandelen.

In *De kapelaan van Bardelo* gaat het om iemand die vanaf zijn geboorte is voorbestemd voor het priesterschap, die echter gaat twijfelen aan de geloofswaarheden en op zijn sterfbed de 'laatste sacramenten' weigert. Naast de tekst van de novelle bevat deze uitgave een studie over de historische achtergronden van het verhaal, een overzicht van Seipgens' leven en werk en een selekte bibliografie van en over hem. Een voorbeeldige uitgave kortom, hoewel men het niet in alle opzichten eens hoeft te zijn met de essayistische bijdragen. Men krijgt af en toe de indruk dat de auteurs te angstvallig ervoor willen waken Seipgens even rabiaat te vereren als zijn klerikale tegenstanders hem verguisden.

N.M.

Th. Thomas. *Villeroy & Boch 1748 - 1930. Ceramiek uit een tijdspanne van twee eeuwen*. Tentoonstellingscatalogus, Rijksmuseum, Amsterdam, 9.12.1977 - 19.2.1978.

"Het is nu bijna 100 jaar geleden dat de ambachtslieden van Villeroy & Boch de tegeltableaus aan de buitenmuren van het Rijksmuseum konden uitvoeren [...]. Toen het nieuwe Rijksmuseum in Amsterdam volgens de plannen van architect P.J.H. Cuypers in het begin van de jaren 80 van de vorige eeuw werd gebouwd (het werd in 1885 in ge-

bruik genomen), had het familiebedrijf Villeroy & Boch zojuist zijn eerste vestiging gesticht waarin uitsluitend bouwceramiek zou worden vervaardigd".(30). Deze aanhaling uit het voorwoord van de catalogus geeft de relatie aan die er tussen de geschiedenis van het Rijksmuseum en die van de genoemde firma bestaat. Maar het thema van deze expositie sluit bovendien goed aan bij de in 1976 georganiseerde tentoonstelling van *Maastrichtse ceramiek uit de 19e eeuw*. Voorwaar interessant studiemateriaal betreffende keramische producten uit de vorige eeuw. Behalve tegels en sanitaire voorwerpen werd door Villeroy een uitgebreid assortiment van serviesgoed op de markt gebracht dat in de fabrieken te Septfontaines, Audun-le-Tiche, Mettlach, Vaudrevange, Dresden en Schramberg werd vervaardigd. Dankzij de zorgvuldig bewaarde archivalia én de specimina van producten is het mogelijk geworden om een overzicht van vnl. 19de eeuwse ceramiek te geven. De in 4 talen verschenen catalogus is een bundeling van familie- en fabriekshistorie, een verhelderende uiteenzetting over diverse technische aspecten en een rijk geïllustreerd platendeel (367 nummers). Tussen veel publicaties op het gebied van de toegepaste kunsten, die in de praktijk tegenvallen door oppervlakkige benadering zijn de hier bijeen vergaarde en gepubliceerde bronnen voor de liefhebber, zowel als de vakman belangwekkend materiaal. And last but not least; de prijs van een catalogus van een dergelijke kwaliteit is meer binnen ieders bereik dan de huidige boekuitgaven!

Marie-Cornélie Roodenburg

De Navorscher

Wie schreef *Julian Home*? (DNE 1 (1977), p. 217, nr. 10). F.W. Farrar (1831 - 1903), Engels romancier, historicus en theoloog, schrijver ook van *Eric: of little by little* (1858) - een werk dat door Kneppelhout wordt geciteerd in *Een beroemde knaap*, (p. 83). *Julian Home* verscheen in 1860.

Marijke Stapert-Eggen